

DEMARINUORTEN KUNTA- JA ALUEVAALIOHJELMA 2025

Johdanto

Alue- ja kuntavaalit ovat hetki, jolloin päätämme siitä, millaisessa Suomessa haluamme elää. Ne ovat demokratian perusta, sillä juuri paikallistasolla tehdyt ratkaisut vaikuttavat arkeemme kaikkein näkyvämmiin: pääsemmekö bussilla töihin, onko kaikilla luokallamme mahdollisuus harrastaa ja saammeko terveydenhuollosta apua silloin, kun sitä kaikkein eniten tarvitsemme. Siksi on itsearvoisen tärkeää, että meidän sukupolvemme ja meidän näkökulmamme ovat vahvasti mukana paikallisessa päätöksenteossa lautakuntatyöstä viimeiseen nuijan kolahdukseen asti.

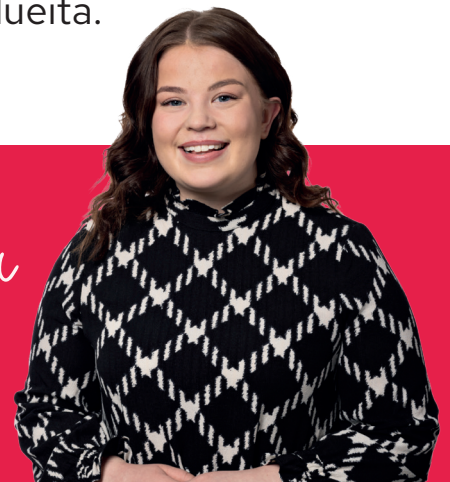
Näissä alue- ja kuntavaaleissa on kuitenkin kyse myös jostain paljon yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen asioista suuremmasta. Yhteiskunnallinen apatia on vallannut suomalaisten ajatukset, ja politiikan on vallannut epäluottamuksen, empatiakyvyttömyyden ja näköalattomuuden ilmapiiri. Sodanjälkeisen Suomen oikeistolaisin hallitus on viimeisen kahden vuoden aikana niittänyt, mitä on kylvänyt ja horjuttanut ennennäkemättömällä tavalla pohjoismaalaisen hyvinvointivaltion peruspilareita: maksutonta julkista terveydenhuoltoa, yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia ja hädän hetkellä riittävän toimeentulon takaamaa sosiaaliturvaa. Meidän nuorten sosialidemokraattien on omissa kunnissamme ja hyvinvointialueillamme toimittava vastavoimana tälle politiikalle.

Demarinuorten tavoitteena on Suomi, jossa jokainen voi luottaa siihen, että yhteiskuntamme pystyy kannattelemaan, kun voimat ehtyvät, työ menee alta tai läheinen sairastuu vakavasti. Yhdenkään sukupolven tulevaisuutta ei saa vaarantaa lyhytnäköisellä leikkauspolitiikalla vaan meidän on yhdessä päätettävä rakentaa yhteiskuntaa, jossa kestävyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä. Visionamme on Suomi, jossa jokaisen unelmat voivat toteutua asuinpaikasta ja taustasta riippumatta.

Arvot ja tavoitteet eivät toki yksin riitä, jos niille ei löydy käytännön vastinetta. Tämä alue- ja kuntavaaliohjelma on keskustelunavaus, jossa esitämme konkreettisia toimenpiteitä poliittisen visiomme saavuttamiseksi.

Kutsumme myös sinut luomaan yhdessä kanssamme ratkaisuja, joilla rakennetaan demokratian keinoin oikeudenmukaisia, yhdenvertaisia, kestäviä ja siten kansalaisten luottamuksen arvoisia kuntia ja hyvinvointialueita.

Emilia Kangaskolkka
Demarinuorten puheenjohtaja

Ehjä arki luo lapsille ja nuorille edellytykset elämään

Suomalaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin heikentymisestä tihkuu jatkuvasti uusia viitteitä niin perinteisistä kouluterveyskyselyistä kuin laajemmin ympäröivästä yhteiskunnasta. Koulu-uupumus on yleistynyt 2020-luvulla kaikissa ikäryhmissä samalla, kun yhä harvempi kertoo pitävänsä koulunkäynnistä. Samanaikaisesti riittämätön oppimisen tuki, rauhaton oppimisympäristö, nuorisoriikollisuuden läsnäolo sekä koulupäivän aikana tapahtuva ja sosiaalisessa mediasa jatkuva kouluväkivalta varjostavat monen koulupolkua, mitä ei ilmiöinä voida käsitellä irrallaan jo pitkään laskusuunnassa olleista oppimistuloksista. Arjestaan kuormittuneet lapset ja nuoret eivät opi.

Lisääntynyt lapsiperheköyhyys ja eriarvoistumiskehitys näkyvät paitsi lasten ja nuorten hyvinvoinnissa myös konkreettisesti kouluarjessa. Viimeaikaiset tutkimustulokset viittaavat siihen, että esimerkiksi suomalaista peruskoulua pitkään ohjannut yhdenvertaisuuden ihanne on vaurioitunut vakavasti. Monella paikkakunnalla tunnistetaan nykyään 'hyviä' ja 'huonoja' kouluja, ja poikien sekä maahanmuuttajataustaisten oppimistulokset ovat jääneet tytöistä ja kantasuomalaisista merkittävästi jälkeen. Koulujen resurssiperusteiset haasteet ovat niin ikään eriytyneet: Kaupungeissa suurten ryhmäkokojen ja koulujen haasteet korostuvat, kun taas maaseudulla muuttoliike kasvukeskuksiin haastaa koko kouluverkkoa.

Siinä missä hyväosaisilla perheillä on edellytyksiä paikata koulun resursseissa ilmeneviä puutteita, moni lapsi ja nuori ei ole yhtä onnekas. Tämä heijastuu myös vapaa-ajan viettoon: on lapsia, joilla riittää kavereita, liikuntaharrastuksia ja tukea koulutyössä ponnisteluun ja lapsia, jotka jäävät älylaitteiden kanssa yksin ilman selkeitä arjen rakenteita.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla on tunnistettava, että nyt elämämme monikriisin aika rasittaa lapsia ja nuoria, heidän perheitään sekä koulu- ja harrastusyhteisöjään poikkeuksellisella tavalla, synnyttäen monisyistä oireilua. Oireiden hoidon ja palveluiden kehittämisen lisäksi yhteiskunnan on purettava arjen hyvinvointia murentavia rakenteita ennaltaehkäisevästi, sillä lasten ja nuorten nykyisiä toimintakyvyn ja jaksamisen haasteita on mahdotonta selättää pelkillä laastariratkaisuilla.

Meidän toimenpiteemme:

- Ala- ja yläkouluissa sekä toisen asteen oppilaitoksissa on jatkossa tarjottava lounaan lisäksi maksuton aamupala.
- Yläkoulut ja toisen asteen oppilaitokset siirretään alkamaan aikaisintaan yhdeksältä, jotta murrosikäisten luonnostaan jätättävän sisäisen kellon vaikutukset oppimistuloksiin voitaisiin minimoida.
- Osa kouluille varatuista määrärahoista ohjataan tarveperustaisesti, jotta heikommin pärjäävissä kouluissa olisi mahdollista kuroa umpeen koulujen välisiä eroja oppimistuloksissa sekä ehkäistä pitkällä aikavälillä asuinalueiden eriytymistä. Tarveperustaisia määrärahoja on kohdennettava lisäopetushenkilökunnan palkkaamiseen.
- Asuinalueiden ja koulujen eriytymistä vauhdittavaan koulushoppailuun on puututtava varmistamalla, että painotetun opetuksen luokat jakautuvat tasaisesti eri alueille kuntien sisällä. Myös oppilaaksiottoalueita on syytä tarkastella paikallisesti.
- Pienenevistä ikäluokista huolimatta kouluverkon karsimisessa tulee edetä maltilla, jottei ennenaikaisilla lakkauttamispäätöksillä vahingoiteta lasten ja nuorten kouluttautumismahdollisuuksia tai kasata liikaa painetta heidän perheilleen. Yhdenkään nuoren ei pidä joutua muuttamaan pois kotoa vain osallistuakseen toisen asteen koulutukseen.
- Ehkäistään lasten ja nuorten digiriippuvuutta rajoittamalla kännyköiden käyttöä koko koulupäivän aikana.
- Otetaan kouluissa käyttöön sekä oppilaille että opettajille tarkoitettu Someturva-palvelu, jonka avulla on mahdollista pyytää anonyymisti apua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen, häirintään ja uhkailuun.
- Koulujen tilaratkaisuissa on suosittava perinteisiä luokkatiloja avoimien oppimisympäristöjen sijaan, jotta tunneilla voidaan turvata kaikille riittävä oppimisrauha.
- Kaikkialla Suomessa on kouluväkivallan kitkemiseksi otettava Etelä-Karjalan esimerkin mukainen toimintamalli, jossa kaikista alle 15-vuotiaiden koulupäivän aikaisista lainvastaisista teoista tehdään rikosilmoitus.
- Vapautetaan yläkoulujen aineenopettajat luokanvalvojan tehtävistä, ja siirretään vastuu oppilaiden kasvatuksellisten asioiden koordinoinnista ammattiluokanvalvojille, jotka olisivat pohjakoulutukseltaan erilaisia sosiaalialan ammattilaisia, kuten sosionomeja, sosiaalityöntekijöitä ja yhteisöpedagogeja. Uuden ammattiryhmän on tarkoitus vastata aiempaa monimutkaisempiin oppilashuollon tarpeisiin sekä mahdollistaa aineenopettajien keskittyminen opetustyöhön.
- Oppilaiden ja opiskelijoiden koulupoissaoloihin reagoidaan aiempaa matalammalla kynnyksellä, jotta perheiden haastavat tilanteet havaitaan heti eikä vasta silloin, kun lapsi tai nuori ei ole enää pitkään aikaan pystynyt keskittymään täysipainoisesti koulunkäyntiin.
- Luodaan kunnille kansainvälisen GVI-mallin mukainen kokonaisvaltainen häiriökäyttäytymisen, väkivallan ja rikollisuuden ennaltaehkäisy- ja puuttumisjärjestelmä yhteistyössä oppilaiden, kouluhenkilökunnan, paikallisten viranomaisten sekä vanhempien ja järjestöjen kanssa.
- Suomen ei saa syntyä kaksia harrastamisen markkinoita. Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on varmistaa, että jokainen lapsi tai nuori harrastaa varallisuudesta riippumatta. Koulupäivien yhteyteen perustetun harrastustoiminnan ohella maksuton harrastustoiminta tulee turvata harrastussetelillä esimerkiksi seuratoimintaan osallistumisen turvaamiseksi. Harrastuneisuuden toteutumista tulee seurata tarkkailemalla harrastamisen osallistumisastetta esimerkiksi kouluterveyskyselyiden yhteydessä.
- Palkataan ala- ja yläkouluihin sekä toisen asteen oppilaitoksiin liikuntacoacheja koordinoimaan koulupäivien aikana järjestettävää harrastustoimintaa Harrastamisen Suomen mallin mukaisesti.
- Avataan ala- ja yläkoulujen sekä toiseen asteen oppilaitosten tilat vapaamuotoiseen maksuttomaan harrastustoimintaan. Tämän ohessa voidaan harjoittaa erinäistä harrastevälineiden lainaamotoimintaa.
- Lasten, nuorten ja opiskelijoiden kynnystä liikkua madalletaan huomioimalla heidät alennusryhminä kunnan liikuntapalveluissa.

Nuorten mielenterveyskriisi on koko yhteiskunnan asia

Kelan mukaan jo joka neljännellä suomalaisella nuorella on jokin mielenterveyden häiriö. Päättään nostava mielenterveyskriisi on osin seurausta siitä, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ole kyetty sopeuttamaan nuorten ikäluokkien kansantauteja varten tarpeeksi ripeästi. Osin syyt nousevat kulttuurista: yhteiskunnassamme korostuva kilpailun ilmapiiri luo nuorille paineita jo varhaisessa vaiheessa. Menestymisen ihanteen varaan rakennettu suoritusyhteiskunta vaatii jatkuvaa onnistumista, eikä virheille tai keskeneräisyydelle tunnu jäävän tilaa. Samaan aikaan yhteisöllisyyden merkitys on päässyt hämärtymään, ja moni kokee jatkuvaa yksinäisyyttä.

Varhaisen tuen tärkeydeltä ei voi ummistaa silmiä, sillä jopa 75 % mielenterveyden häiriöistä alkaa 24 ikävuoteen mennessä. Huonosti voivista nuorista myös usein kasvaa huonosti voivia aikuisia, millä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia kokonaisen sukupolven kouluttautumiseen, työuraan ja ihmissuhteisiin. Edessä hämmöttävän jäävuoren huippu näkyy jo: nuorten koulutustaso on jämähtänyt paikoilleen, mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien alle 35-vuotiaiden määrä on yli tuplaantunut tämän vuosituhatosen aikana ja alle 25-vuotiaiden huumekuolemien määrä on rajussa nousussa. Pahoinvoinnin ja sen lieveilmiöiden moralisoinnin sijaan on aika pohtia, onko ihmisiä näin ahtaalle ajava yhteiskunta moraalisesti kestävä. Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän on myös kyettävä vastaamaan kasvavaan ja aiempaa raskaampaan palvelutarpeeseen kokeilemalla ennakkoluulottomasti uusia keinoja tukea mielen hyvinvointia.

Meidän toimenpiteemme:

- Kouluterveystarkastuksiin sisällytetään mielenterveyskartoitus.
- Perustetaan hyvinvointialueille matalan kynnyksen mielenterveyspisteitä, joissa on tarjolla esimerkiksi walk in -terapiaa.
- Otetaan käyttöön nuorilähtöinen Oma Jeesaja -malli, jossa sama ammattilainen kulkee nuoren rinnalla ja kokoaa yhteen kaikki tarvittavat palvelut. Mallilla vähennetään luukulta toiselle pompottelua, vahvistetaan luottamuksellista asiakassuhdetta ja luodaan nuorten yksilöllisiä tarpeita vastaavia palvelukokonaisuuksia.
- Pilotoidaan väliaikaisesti vailla opiskeluun riittävää toimintakykyä oleville nuorille suunnattua kuntouttavan opetuksen mallia, joka toteutetaan kuntien, hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Malli koostuisi käytännössä hyvinvointialueiden palveluista, työpajatoiminnan sisällöistä sekä ammatillisesta koulutuksesta.
- Siirretään lasten tarkkaavaisuusoireiden hoidon painopistettä varhaisvaiheessa kokonaisvaltaiseen perheiden arjen tukemiseen ADHD-tutkimusten sijaan.
- Otetaan hyvinvointialueilla käyttöön psykiatriset ensihoitoyksiköt eli mielenterveysambulanssit hoitoon ohjauksen helpottamiseksi.
- Lähisuhdeväkivallan uhreille perinteisesti suunnattua turvakotitoimintaa on laajennettava koskemaan myös itsetuhoisia.
- Nuorten turvatalotoiminnan resursseja on lisättävä siten, että jokaiselta hyvinvointialueelta löytyisi vähintään yksi turvatalo auttamaan haavoittuvassa asemassa olevia nuoria.
- Nostetaan lastensuojelun jälkihuollon ikäraja hyvinvointialueilla takaisin 25 vuoteen.
- Luovutaan nuorten mielenterveyspalveluissa päihdeettömyyden vaatimuksesta, jotta psykiatrasta apua voidaan tarjota oikea-aikaisesti. Lisäksi alaikäisille on tarjottava päihdekuntoutusta, joka huomioi heidän erityistarpeensa.
- Edistetään valvottujen käyttöhuoneiden kokeiluja huumekuolemien, pistämisen haittojen ja veriteitse tarttuvien tautien vähentämiseksi, julkisten paikkojen viihtyvyyden lisäämiseksi ja päihdesairaiden hoitoonohjauksen vahvistamiseksi.
- Madalletaan korvaushoitoon pääsyn kynnystä valtakunnallisesti ja tarjotaan hoidon yhteydessä riittävästi psykososiaalista tukea. Lisäksi hoidon keskeyttämistä vastoin potilaan tahtoa koskevat käytännöt on yhdenmukaistettava.

Ihmiset ennen katteita: pelastetaan julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto

Julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto on hyvinvointivaltion kivijalka. Viimeistään sote-uudistus on kuitenkin paljastunut, miten huonossa kunnossa tämä kivijalka on. Erikoissairaanhoidon pitkään suhteellisen hyvänä säilynyt tilanne piilotti alleen perusterveydenhuollon vuosikymmeniä kestäneen laiminlyönnin. Samanlaisesti Suomeen on pystytetty kahden kerroksen terveydenhuoltojärjestelmä: Työterveys- ja vakuutusasiakkaat saavat sujuvasti apua yksityiseltä puolelta, kun taas kaikista sairastavimmat ihmisryhmät jäävät pahasti ruuhkaantuneen julkisen terveydenhuollon varaan. Ei ole mikään ihme, että suomalaisten luotto julkiseen terveydenhuoltojärjestelmään on kuluneina vuosina romahtanut.

Vaikka valtiontalouden tilanne on kiistatta huono, epärealististen säästötavoitteiden sijaan hyvinvointialueille on uskallettava antaa työrauha. Ennen mahdollisia alueiden yhdistämisiä tai massiivisia yt-neuvotteluita kaiken keskiöön tulisi palauttaa sote-uudistuksen perimmäinen tavoite eli palveluiden saatavuuden parantaminen ja terveys- ja hyvinvointierojen vähentäminen. Kehitystyön jäädessä säästöjen jalkoihin hyvinvointialueilla väistämättä laiminlyödään monenlaista ennaltaehkäisevää työtä, mikä luo viiveellä painetta raskaampiin ja usein hintavampiin palveluihin.

Palveluiden kehitystyötä ei voi käsitellä erillään hyvinvointialueiden henkilöstöpolitiikasta tilanteessa, jossa hyvinvointialueiden työntekijöistä joka kolmas on eläköitymässä seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Ongelmaan ei varmasti löydy yhtä patenttiratkaisua vaan haastetta on aktiivisesti selätettävä paremmalla palkkauksella, työolojen kokonaisvaltaisella kehittämisellä, alan opiskelijoista huolehtimalla sekä kansainvälisellä rekrytoinnilla.

Lisäksi on tunnustettava, miten tarinaa tehottomasta julkisesta sosiaali- ja terveydenhuollosta kirjoitetaan tietoisesti poliittisilla päätöksillä. Kun julkinen palvelutuotanto on kerran julistettu tehottomaksi, siitä on näennäisesti perusteltua myös leikata, millä taasen oikeutetaan taas tulevia leikkauksia. Julkisen palvelutuotannon heikko tilanne on avannut ovet yksityisille palveluntarjoajille, joilla voi olla pistemäisesti hyvinkin suuri rooli palveluiden tarjoamisessa. Tällöin on syytä kysyä, mihin lopulta ohjautuvat hyvinvointialueiden ulkoisista ostoista syntyvät katteet ja palvelevatko ne sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kokonaiskehitystä.

Meidän toimenpiteemme:

- Julkisen sektorin tulee olla sosiaali- ja terveyspalveluiden ensisijainen tuottaja siten, että yksityisillä palveluntuottajilla ja järjestöillä on järjestelmässä enintään täydentävä rooli.
- Palautetaan kiireettömään perusterveydenhuoltoon 14 päivän hoitotakuu, kalliimpien palveluiden tarpeen vähentämiseksi tulevaisuudessa.
- Hyvinvointialueille on myönnettävä viipymättä lisärahoitusta, jos on perustuslain mukainen oikeus välittömään huolenpitoon vaaraantuu. Jos hyvinvointialueelle ei jää muuta vaihtoehtoa kuin lain rikkominen, on pienempi paha joustaa talouden tasapainottamista vuoteen 2026 mennessä vaativasta rahoituslaista kuin perustuslaista.
- Uudistetaan hyvinvointialueiden rahoitusmallia siten, että se kannustaa alueita hoidontarpeen vähentämiseen sekä hoitojonojen lyhentämiseen.
- Hyvinvointialueiden akuuteista taloushaasteista huolimatta sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen korotuksia on hillittävä tulevina vuosina peruspalveluiden saavutettavuuden takaamiseksi.
- Siirretään vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksukattojen täyttymisen seuraamisesta asiakkailta hyvinvointialueille.
- Hyvinvointialueiden on saatava alati kasvava vuokratyövoiman käyttö kuriin ottamalla käyttöön Ruotsin kaltainen hyvinvointialueiden yhteissopimus, jossa määritellään selkeästi esimerkiksi aluekohtaiset viitehinnat. Vuokratyövoiman vähentämisen myötä säästyneet resurssit on ohjattava täysimääräisesti hyvinvointialueiden oman henkilöstön rekrytoimiseen ja työolojen parantamiseen.
- Toteutetaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa valtakunnallinen satunnaiskoe, jossa voimakkaasti uupuvilla hyvinvointialueiden työntekijäryhmillä, kuten lähihoitajilla, sairaanhoitajilla ja lastensuojelun työntekijöillä, kokeillaan lyhyempää työaikaa täyden palkan turvin, jotta lyhyemmän työajan kustannushyödyt ja -haitat pystytään todentamaan.
- Hyvinvointialueiden johdon palkitsemiskriteereissä tulee huomioida henkilöstön hyvinvointi ja työtyytyväisyys.
- Työhön rinnastettavasta hoitoalan korkeakouluharjoittelusta on jatkossa maksettava palkkaa samalla, kun huolehditaan opiskelijaohjauksen riittävästä resursseista alan vetovoiman lisäämiseksi.
- Hoitajien kansainvälisessä rekrytoinnissa on noudatettava eettisen rekrytoinnin pelisääntöjä koskien esimerkiksi kielellisiä valmiuksia ja laittomia rekrytointimaksuja. Kansainvälisellä rekrytoinnilla ei saa luoda hoitoalalle kaksia työmarkkinoita.
- Panostetaan lastensuojelun sijaishuollon laadunvalvontaan lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Tämän lisäksi hyvinvointialueilla on tehtävä selkeät askelmerkit omien sijaishuoltopaikkojen lisäämiseksi.
- Säilytetään tilapäisten sosiaalityöntekijöiden pätevyysvaatimukset ennallaan sosiaalipalveluiden asiakkaiden oikeusturvan varmistamiseksi. Alan työvoimapulaa tulee ratkoa ensisijaisesti paremmalla henkilöstöpolitiikalla eikä pätevyysvaatimuksista joustamalla.
- Valtion järjestöavustusten leikkausten heikentäessä sote-järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvointialueiden ja järjestöjen välistä kumppanuutta on vahvistettava luomalla alueelliselle toiminnalle pysyviä rakenteita.
- Palautetaan hyvinvointialueen työntekijöille vaalikelpoisuus tulla valituiksi aluehallituksen jäseniksi sillä erotuksella, etteivät he saa toimia työssään johtotehtävissä. Samalla rajoitetaan hyvinvointialueen palveluksessa olevien edustajien enimmäismäärää aluehallituksessa.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden työntekijöiden palkkaohjelmaa jatketaan sovitusti vuoteen 2027 asti julkisalojen veto- ja pitovoiman vahvistamiseksi.

Koti ja kulkuyhteydet kohti reilua siirtymää

Ilmastonmuutos ja luontokato putosivat politiikan prioriteettilistalta viimeistään Venäjän hyökkäyssodan myötä, vaikka jo ennen sitä 'kunnianhimoinen ilmastopolitiikka' oli jäänyt lähinnä korulauseeksi vasten 1,5 asteen tavoitetta. Nyt totuus kuitenkin tuijottaa sekä ihmiskuntaa että meitä päättäjiä suoraan peilistä, eikä näky ole kaunis: tästedes jokainen tuleva vuosi saattaa olla mittaushistorian kuumin. Emme voi väittää kantavamme huolta tulevien sukupolvien taloudellisesta velasta, jos emme ole valmiita katsomaan silmästä silmään myös ilmastovelkaa.

Vaikka maan nykyisen hallituksen mielestä maailmaa ei pelasteta sillä, mitä Suomessa tehdään kunnissa voidaan päättää toimia toisin. Ilmastolain mukaisissa raameissa pysyminen vaatii kunnilta reilua ilmasto- ja luontotyötä, jossa pienituloisille ei kaadeta kohtuutonta taakkaa. Kunnissa ratkaistaan juuri niitä arjen asioita, joihin reilun siirtymän onnistuminen viime kädessä pelkistyy kuten energiatehokkaaseen asumiseen, julkiseen liikenteeseen ja jätehuoltoon. Näissä kysymyksissä myös "epäkiinnostavan" kuuloisilla pelaajilla, kuten esimerkiksi julkisomisteisilla energiayhtiöillä on usein merkittävä rooli.

Ilmastonmuutos- ja luontokatokeskustelua varjostaa edelleen ajatus, että kestävyys edellyttää välttämättä niukkuuden jakamista. Näkökulma on kuitenkin syytä kääntää pääläelleen: reilu siirtymä voi parhaimmillaan parantaa kunnan asukkaiden koettua hyvinvointia tuomalla arkeen lisää mahdollisuuksia liikuntaan ja lähiluonnosta nauttimiseen sekä helpottamalla erilaisten tavaroiden hankkimista yllättäviin tarpeisiin. Ilmastovelka on loppuimeksi kuitattava, mutta sen takaisinmaksun ei tarvitse olla ankeaa.

Meidän toimenpiteemme:

- Laaditaan kaikissa kunnissa ilmastosuunnitelma, joka on linjassa kansallisen ilmastolain kanssa.
- Valtion vähentäessä tukeaan rakentamiselle kuntien, erityisesti kasvukeskusten, tulee varmistaa kohtuuhintaisen asuntotuotannon jatkuvuus laatimalla pitkän aikavälin asunto-ohjelma ja ylläpitämällä rakentamiskelpoista tonttivarantoa, josta tietty osuus varataan kohtuuhintaiselle tuotannolle.
- Kohtuuhintaista asuntotuotantoa on sijoitettava mahdollisimman tasaisesti eri alueille asuinalueiden eriytymisen ehkäisemiseksi ja työvoiman saatavuuden varmistamiseksi.
- Hyödynnetään jo olemassa olevaa rakennuskantaa mahdollisimman tehokkaasti suosimalla korjaus- ja täydennysrakentamista uudisrakentamiseen sijaan.
- Korotetaan tarvittaessa rakentamattoman tonttimaan kiinteistöveroä asuntorakentamisen vauhdittamiseksi.
- Tiivistetään asumisneuvonnan sekä hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyötä asunnotomuuden ehkäisemiseksi. Siirretään nuorten asumisneuvonta pitkällä aikavälillä osaksi Oma Jeesaaja -mallia.
- Säilytetään keskeisen infrastruktuurin kuten vesilaitosten omistajuus ja määräysvalta sataprosenttisesti kunnilla.
- Vähennetään kunnan omistamien metsien hakkuumääriä ja luovutaan euromääräisistä hakkuutuottovaatimuksista.
- Huomioidaan nuoret, opiskelijat, eläkeläiset ja liikuntarajoitteiset alennusryhminä kaikissa julkisen liikenteen lippukategorioissa matkustajamäärien kasvattamiseksi. Alaikäisten julkisen liikenteen lippujen kohdalla suositaan maksuttomuutta.
- Kuntien tulee rakentaa liikkumiseen kannustavaa kaupunkitilaa, jossa on helppo valita kävely tai pyöräily yksityisauton sijaan. Tämä edellyttää laajaa kevyen liikenteen verkostoa, hyvillä paikoilla olevia liityntäpysäköintejä ja pyörätelineitä, edullisia kaupunkipyöriä, esteettömyyden huomioimista sekä optimoitua aurausta ja hiekoitusta.
- Kuntien tulee huolehtia ikäihmisten turvallisesta ja aktiivisesta arjesta jakamalla kenkiin maksuttomia liukuesteitä. Ikäihmisten aktiivisuus purkaa painetta pieniltä ikäluokilta kannatella yhteiskuntaa yksin kapeilla harteillaan.
- Julkisissa ruokailuissa on siirryttävä ilmastoystävälliseen ruokavalioon.
- Lopetetaan verovaroin tapahtuva alkoholin tarjoilu kunnissa ja hyvinvointialueilla.
- Kunnat ja hyvinvointialueet huomioivat kestävä kehitykset tavoitteet osana hankintojaan sisällyttämällä ihmisoikeus-, työehto-, ja ympäristökäytävyyskriteerejä palvelu-, tavara- ja rakennustyöhankintoihin.
- Mahdollistetaan järjestöille ja seuroille kunnan tilojen maksuton käyttö erilaiseen harrastus- ja kokoontumistoimintaan.
- Kehitetään kirjastojen palveluja kattamaan esimerkiksi työkalujen, lelujen ja harrastevälineiden lainaaminen kiertotalouden rakenteiden juurruttamiseksi.

Nuoret työntekijöinä, yrittäjinä ja kansalaisina

Nuoret ovat yhteiskunnan tulevaisuuden tekijöitä, joiden aktiivinen toimijuus muovaa Suomea jo nyt. Sukupolvena osallistumme yhteiskuntaan monin tavoin, perinteisestä palkkatyöstä täysin uusien toimialojen yritysten perustamiseen ja aktiiviseen kansalaistoimintaan. Samanaikaisesti ilmassa on monia huolestuttavia signaaleja: nuorisotyöttömyys on viimeisen kahden vuoden aikana ryöpsähtänyt ylöspäin, yli kolmannes nuorisista kokee jaksamisensa puolesta suoranaista työelämäpelkoa, ja montaa odottaa nykytyömarkkinoilla hyvin pirstaleinen toimeentulo. Lisäksi näemme muita harvemmin ääniurnilla. Tämä ei ole kuitenkaan merkki siitä, että nuoriso olisi pilalla vaan siitä, etteivät meitä ympäröivät rakenteet vastaa muuttuvan maailman tarpeita.

Ei ole sinänsä ihme, ettei maailma heijasta nuorten näkemyksiä. Vaikka asiantilan ääneen lausuminen herättää usein närkästystä, nuoret ovat epäedullisessa asemassa suhteessa muihin ikäryhmiin sekä ikäluokkien koon että tosiasiallisten vaikutusmahdollisuuksien puolesta. Tilanteen korjaaminen vaatii yhteiskunnalta sukupolvien rajat solidaarista kädenojennusta, sillä hyvinvointivaltion tulevaisuus lepää nuorten harteilla. Työllisyyspalvelujen siirtyessä kuntien vastuulle nuorille on luotava paikallisesti räätälöityjä ja heidän itsensä näköisiä reittejä työelämäään, jotka tukevat sekä työelämätaitoja että minäpystyvyyttä. Sama näkökulma on ulotettava myös kansalaisvaikuttamiseen, jotta yhteiskunnallinen aktiivisuus näyttäytyisi nuorille turvallisena ja houkuttelevana näennäisen näpertelyn sijaan.

Meidän toimenpiteemme:

- Tehdään nuorisotakuun kunnianpalautus parantamalla hankkeen rahoitusta ja tuomalla se osaksi Oma Jeesaaja -mallia.
- Nuoret on työllisyyspalveluissa osattava huomioida omana asiakasryhmänä ja heille on tarjottava riittävää tukea työnhakuun sekä tarvittaessa palkkatuet-
tua työtä sekä työpaja- ja työkokeilupaiikkoja.
- Myönnetään nuorille ensimmäisen kesätyön hankkimiseen tarkoitettu kesätyö-
seteli yhteistyössä kunnan ennalta tarkastamien työnantajien kanssa.
- Pilotoidaan kunnissa Kesäyrittäjä-ohjelmakonseptia, jossa nuorelle tarjotaan
pieni starttiraha oman yritystoiminnan kokeiluun kesäkauden aikana vaihtoehtona perinteisemmälle kesätyölle.
- Tehostetaan työkyvyn haasteiden tunnistamista työllisyyspalveluissa ja raken-
netaan sujuvia palvelupolkuja kuntouttavaan työtoimintaan yhteistyössä hyvin-
vointialueiden kanssa.
- Työllisyyspalveluiden siirtyessä kunnille on varmistettava, ettei palveluverkosto
pääse hajaantumaan, sillä liian pienet yksiköt eivät välttämättä kykene tarjoa-
maan riittävän monipuolisia palveluita laadukkaasti.
- Maahanmuuttajien pääsyä opintojen ja työelämän piiriin on edistettävä kehit-
tämällä kunnissa uusia palvelukokonaisuuksia nyt, kun koulutus-, kotoutus- ja
työllisyyspalvelut ovat kaikki siirtyneet kuntien vastuulle.
- Perutaan kuntien valtiolta saaman kotouttamiskorvauksen keston lyhennys.
- Vahvistetaan demokratiakasvatuksen asemaa kouluissa mahdollistamalla kan-
salaisyhteiskunnan ja politiikan näkyminen oppilaille ja opiskelijoille. Vastaavasti
parannetaan oppilas- ja opiskelijakuntien asemaa.
- Nuorisovaltuustoille taataan puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikissa nuorten kannal-
ta merkittävässä päätöksentekoaikavälissä, kuten kuntien ja hyvinvointialueiden
valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien kokouksissa. Nuorisovaltuustoilla tulisi
olla myös suora aloiteoikeus kunnanvaltuustoissa ja aluevaltuustoissa.
- Lapsi- ja nuorisovaikutusten arviointi on sisällytettävä osaksi kaikkia päätök-
sentekoprosesseja.